

Fastighetsbeteckning: Båtsmannen Större 19
Namn/Gatuadress: Folkungagatan 70
Kommun, Stadsdel: Stockholm, Södermalm
Ärendenr: Dp 2016-20193

2018-02-23

Antikvarisk konsekvensbeskrivning över föreslagen ny gårdsbyggnad, Båtsmannen Större 19, Stockholm

Bakgrund

På uppdrag av Murman Arkitekter har Stockholms Byggnadsantikvarier gjort en antikvarisk konsekvensbeskrivning över föreslagen nybyggnad för bostäder på innergården till fastigheten Båtsmannen Större 19 på Södermalm.

Stadsbyggnadskontoret föreslog i en startpromemoria 2017-03-06, Dnr 2016-20193, till stadsbyggnadsnämnden, att bostäder på gården kan prövas i en planprocess.

Stockholms stadsmuseum svarade i en behovsbedömning 2017-03-13 att planen att bebygga innergården inte hade en sådan påverkan på kulturmiljön att en MKB behövde göras och att gården var möjlig att komplettera med bebyggelse enligt befintligt mönster.

Stadsbyggnadsnämnden beslutade 2017-05-04 att ge Stadsbyggnadskontoret i uppdrag att påbörja planarbetet.

Förslaget på nybyggnad är ritat av Murman Arkitekter, *Båtsmannen 2013066, 2018-01-03 och 2018-01-04*.

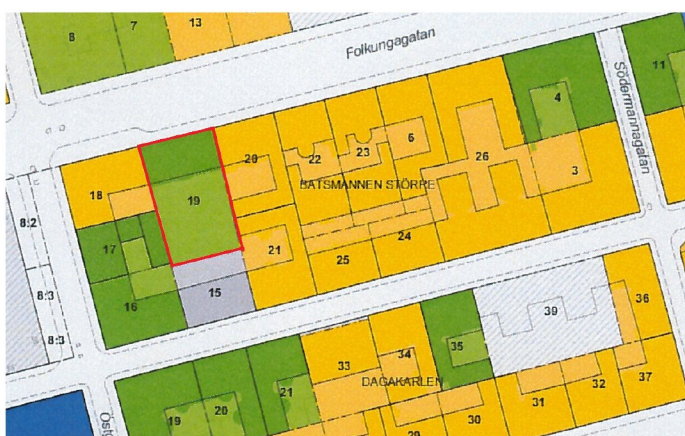
Lagskydd

Detaljplan

Fastigheten omfattas idag av stadsplan (Pl 2121C) som medger bostäder (byggnad får uppföras högst 6 våningar). På gården finns byggrätt för social verksamhet i en (1) våning.

Varsamhet och förvanskning

Båtsmannen Större 19, och några angränsande fastigheter, är enligt Stockholms stadsmuseums utvärdering grönklassad. "Fastighet med bebyggelse som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt" Intilliggande gulklassade fastigheter har beteckningen "Fastighet med bebyggelse av positiv betydelse för stadsbilden och/eller av visst kulturhistoriskt värde".

Kvarteret Båtsmannen Större, nr 19 är markerad med rött på kartbilden och flygbilden.

Ovan. Stadsmuseets klassificeringskarta.

Till vänster. En illustration ur Startpromemoria för planläggning av Båtsmannen Större 19 i stadsdelen Södermalm från Stadsbyggnadskontoret. Flygbilden är tagen före en vindsinredning i fastigheten.

Med hänsyn till stadsmuseets klassificering (grön) bedöms följande paragrafer i PBL vara tillämpliga:

- PBL kap 8§13 (förvanskningförbud) Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas.
- PBL kap 8§14 (anpassat underhåll) Byggnaders yttre skall hållas i vårdat skick. Underhållet skall anpassas till byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt samt till omgivningens karaktär.
- PBL kap 8§17 (varsamhetskrav vid ändring) Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara.

Riksintresse

Hela Stockholms innerstad omfattas av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap Miljöbalken. Detta innefattar även Södermalm och således planområdet. Området utgör ingen särskild värdekärna.

Fornlämningsområde

Planområdet ligger inom fornlämningsområde Stockholm 103: 1 skyddad enligt 2 kapitlet Kulturmiljölagen. Alla markarbeten inom området kräver tillstånd från Länsstyrelsen.

Historik

Södermalm bebyggdes redan under medeltiden, men bebyggelsen växte fritt och stora arealer användes som odlingsmark. Den första planen för de norra delarna av Södermalm upprättades 1641-42 och en gatureglering påbörjades. Gatunätet hade vuxit fram på organiskt sätt och gaturegleringen innebar rivningar och omflyttningar av hus och gårdar. Idealet var renässansens stadsplan med regelbundna och rätvinkliga rutnät av gator och kvarter. 1644 drogs Götgatan från Södra stadshuset till Skanstull upp.

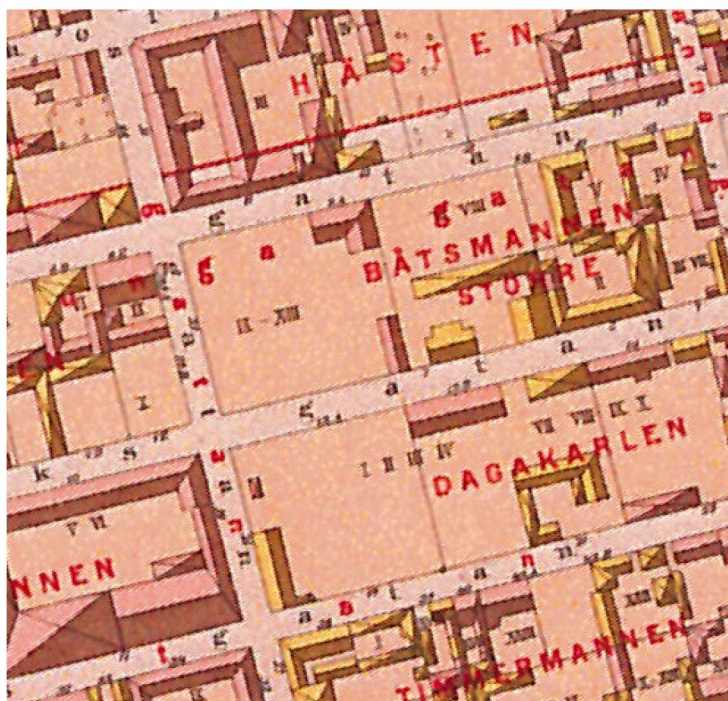
Kvarterets utveckling

Vid en jämförelse mellan historiska kartor framkommer följande utveckling: 1645 omfattas aktuella delar av en gatureglering och 1702 hade kvarteret (Båtsmannen Större) nuvarande utsträckning.

1733 hette Folkungatan utmed denna sträcka Rådmansgatan, kvarteret hade nr XLV. 1805 var kvarteret sparsamt bebyggt men var indelat i åtta lotter som troligen var uppodlade.

1855 hade kvarteret fått namnet Båtsman Större, kvarterets östra delar var bebyggda medan de västra endast hade enstaka byggnader. 1880 fastställdes en allmän stadsplan för Södermalm där bland annat Ringvägen drogs fram. 1885 var bebyggelsen i kvarteret tätare men främst i östra delen. Den glesa bebyggelsen var ännu typiskt för omgivande kvarter på Södermalm. Detta år genomfördes en namnrevision av gatunamn och Folkungatan fick sitt nuvarande namn.

1899 var fastighetsindelningen i princip den samma som i dag och det var under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet som nuvarande bebyggelse uppfördes. 1940 hade kvarteret nuvarande struktur avseende gårdsbebyggelse.

Utsnitt ur Atlas öfver Stockholm upprättad och utgiven av A. R. Lundgren år 1885.

Västra delen av Båtsmannen Större är i princip obebyggt.

1940 ändrades stadsplanen för Båtsmannen Större och delar av det intilliggande kvarteret Soldaten, det är denna plan som gäller idag. Syftet med planen var att bredda Östgötagatan och Södermannagatan. Gårdsmarken markerades som prickmark och gårdsbebyggelsen skulle i princip försvinna. Som kompensation tilläts överbyggnad av gården. Tillåten hushöjd utmed Södermannagatan ökades i båda kvarteren.

Gatorna fick dock behålla sin bredd och planen genomfördes inte. Bebyggelsen från sekelskiftet fick stå kvar och all gårdsbebyggelsen som då fanns. Nuvarande gårdsbebyggelse är därför i princip planstridig.

Bebyggelsen

Bränder var ett återkommande problem i staden och från 1660-talet fick trähus inte uppföras högre än en våning på Södermalm. Småskalig trähusbebyggelse var under 1800-talets slut ännu vanlig i kvarteren kring Folkungagatan men den försvann successivt kring sekelskiftet 1900 då nuvarande stenhusbebyggelse i fem-sex våningar uppfördes. Husen som uppfördes under 1800-talets slut reglerades av stadsplanebestämmelser, 1874 års byggnadsstadga samt Stockholms byggnadsordning från 1876. Hushöjden bestämdes av gatubredden, hus i fem våningar tilläts vid gator som var 18 m breda.

År 1889-1890 uppfördes nuvarande byggnad i kv Båtsmannen Större 19 mot Folkungagatan. Arkitekt var C Kleitz, byggherre och byggmästare var C G Tiderström. Enligt kartan från 1885 var den västra delen av kvarteret då i princip obebyggd. Hela västra tredjedel upptogs av en tomt med två byggnader utmed östra gränsen.

Uppförandet av moderna bostadshus i sten påbörjades i den västra delen av kvarteret. Under en ganska begränsad tid, 1885-1899, bebyggdes angränsande fastigheter nr 15-21 med stenhus i fyra till fem våningar. I kvarterets östra delar uppfördes fastigheterna nr 4, 6 och 22-26 något senare, mellan 1900 och 1915. Det yngsta huset, Båtsmannen Större 3, uppfördes 1930.

Under 1800-talets slut låg ännu många trähus kvar i kvarteren kring Folkungagatan. Kvarteret Båtsmannen, Kocksgatan västerut från Södermannagatan. Till höger Kocksgatan 29, längst bort i bild har stenhusen i kvarteret Båtsmannen 21 uppförts.

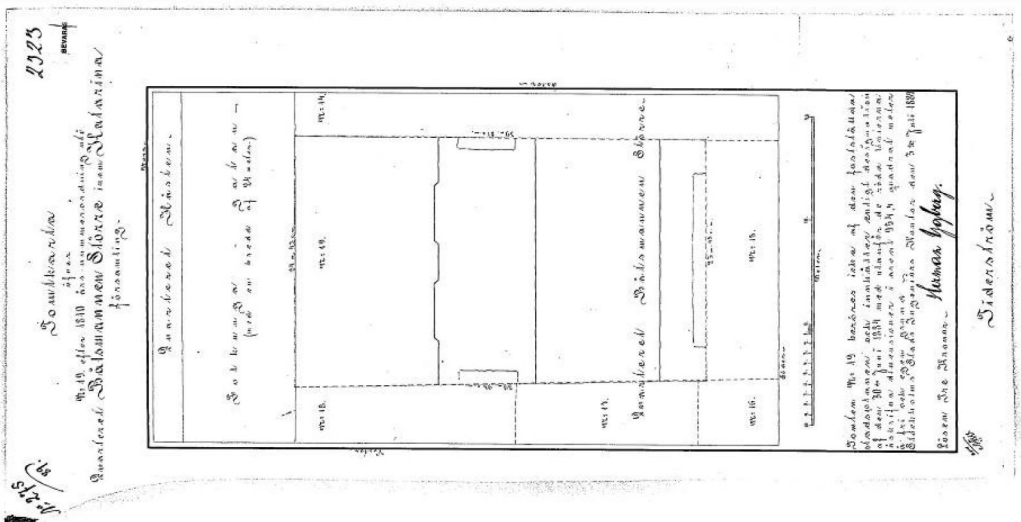
Aktuella bygglov registrerade för Båtsmannen Större 19

1889 (275/1889) Nybyggnadsritningar för Båtsmannen Större 19. Dessa ritningar omfattar både nuvarande gatuhus i fem våningar och ett gårdshus i fyra våningar. Gårdshuset var lika brett som gatuhuset. På gården stod två små hus inritade vid tomtgränserna och söder om gårdshuset finns ytterligare en smal gård men en låg länga, dessa små hus innehöll troligen utedass. Av okänd anledning uppfördes gårdshuset aldrig.

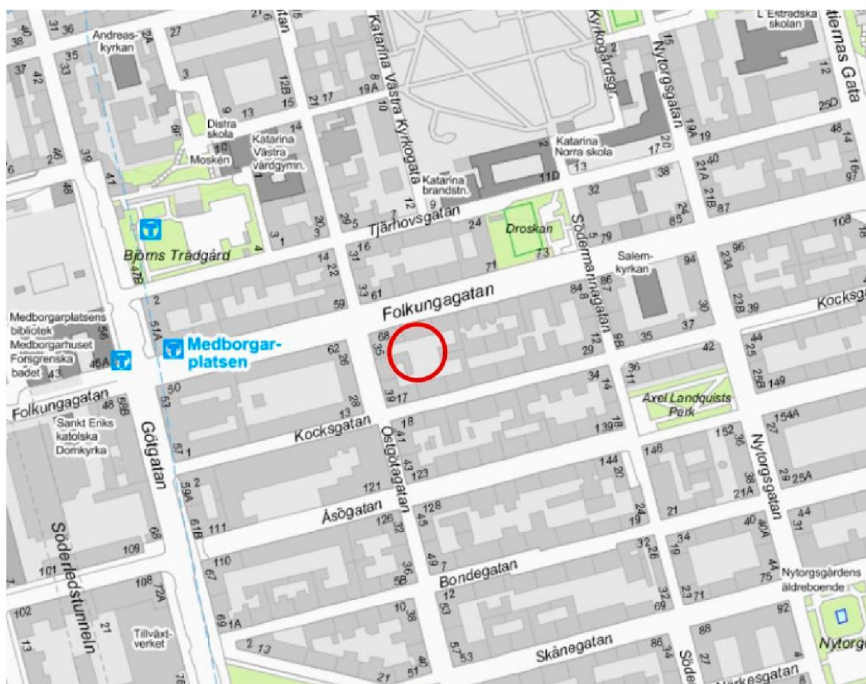
1974 (IV:2171/74 1974) Installation av hiss i en tillbyggnad på gårdsfasaden och ombyggnad av samtliga plan.

2005 (2005-14718) Nuvarande gårdshus, soprum med cykelförråd, uppfördes.

2012-2014 (2012-11251 och 2014-11690) beviljades lov för vindsinredning till bostäder och förlängning av hissen till vinden. Sex nya kupor och fyra takfönster mot gatan, taklyft, sex takfönster och terrass mot gården uppfördes.

7 (14)

Ur Startpromemoria för planläggning av Båtsmannen Större 19 i stadsdelen Södermalm

Beskrivning

Kvarterets gårdsstruktur

Idag är gårdarna, där tomtytan tillåtit, till största delen bebyggda med gårdshus. Den längsgående fastighetsgränsen genom kvarteret, som på vissa ställen ligger i mitten och på vissa är förskjuten mot söder, har varit avgörande för möjligheten att uppföra gårdshus.

Gårdshusens placering varierar. I kvarterets mitt ligger gårdshusen mer fritt från gatufastigheten, dock ofta förbundna med en smal flygel, sammanbyggd med en flygel i grannfastigheten. I östra delen är gårdshusen uppförda som bredare flyglar från gatuhuset. Gårdshusens höjd är vanligen fyra våningar, undantaget är nr 17 som har ett gårdshus av ekonomikaraktär i 1½ våning med en brandgavel mot nr 19.

Gårdsrummets gestaltning och färgsättning

Bebyggelsen i gårdsrummet som delas av nr 19 varierar i höjd, gatuhusen är fem våningar och gårdshusen fyra undantaget nr 17. Byggnaderna har enkla putsade fasader utan utsmyckningar eller balkonger. Kulörerna är ljusa och varma,

främst i gula och rosa toner. En fasad av rött tegel, nr 21, avviker från putsfasaderna, liksom gårdshuset till samma fastighet som har en brandgavel klädd med gul plåt. Taken är täckta med svart plåt och har i några fall förändrats genom nya takkupor och terrasser, nr 17 är också påbyggd.

Fönstren är främst av T-post eller korsposttyp och målade vita, ljusgrå eller mörkbruna. Mellan nr 15 och 19 står en avgränsande tegelmur. Nuvarande cykelförråd som hör till nr 19 är en envåningsbyggnad med sadeltak och panelklädda gulmålade fasader.

Mark och vegetation

Gårdsytan är delvis asfalterad och belagd med plattor, delvis gräsbevuxen. På fastigheten står tre större träd samt buskar i olika planteringar. Det finns lekredskap och utemöbler.

Båtsmannen Större 19

Gatuhuset är fem våningar högt med inredd vind. Gatufasaden är komponerad enligt ett symmetriskt renässansideal med en hög sockelvåning utformad med rustik puts. Horisontaliteten betonades med våningsskiljande lister och de övre delarna av fasaden är ordnad i olika våningar med olika fönstertyper. Byggnadens både yttre fönsteraxlar har betonats med frontespiser och vertikalt markerade fönstergrupper. Gårdsfasaden har en mycket enklare karaktär med slätputsade gula fasader och symmetriskt placerade T-postfönster. Ett plåtklätt hisstorn uppfördes 1974, det förlängdes 2012-14 i samband med en vindsinredning.

Fasaden mot Folkungagatan

*Medurs panorama runt gården till
Båtsmannen Större 19.
Till vänster, nr 19 gatuhuset.*

*Nedan, nr 20 och 21 med gemensam
brandgavel och sophuset till nr 19.*

Ovan nr 20, 21 och 15.
Nedan 15, 16 och gårdshuset till 17.

Nr 16, 17 med gårdshuset och 18. Längst till höger hissutbyggnaden i plåt till nr 19.

Kulturhistorisk värdebeskrivning

Södermalms utbyggnad till modern stenstad tog fart under slutet av 1800-talet. Kvarteren utmed Folkungatan bebyggdes efter hand med gatuhus i fem eller sex våningar och gårdarna i fyra våningar enligt dåtidens mönster och byggnadsordning.

Bebyggelsen i gårdsrummet varierar i utformning och höjd men utmärks av en enkel arkitektur med putsfasader utan utsmyckningar i varma, ljusa kulörer och symmetrisk fönstersättning utan balkonger.

Gårdsrummet och dess bebyggelse har ett kulturhistoriskt värde genom att vara typiska representanter för sin tid och dess arkitektur utan att stå ut eller vara unik. Bebyggelsen har en sammanhållen karaktär och är huvudsakligen välbevarad.

En innergård utan gårdshus i stenstaden bedöms vara ganska ovanligt. Det skapar särskilda boendekvaliteter både för den aktuella fastigheten och omkringliggande som kan få fårhållandervis mer ljus och längre utblickar. De träd och planteringar som står på gården bidrar också till en viss naturmiljö

men också till skugga. Däremot representerar inte avsaknaden av gårdshus särskilda kulturhistoriska värden enligt vår bedömning.

Förslag

Enligt förslaget rivs ett befintligt cykelförråd uppfört 2005. En ny bostadsfastighet uppförs i sju våningar med takterrass. Byggnaden placeras rygg i rygg mot brandväggen till de befintliga sammanbyggda gårdshusen på fastigheterna nr 20 och 21.

På bottenplanet byggs förutom en lägenhet med uteplats cykel- och lägenhetsförråd. Huvudentrén vänds mot väster. Övre planen innehåller två lägenheter per plan förutom på översta planet där det ryms en lägenhet med terrasser. På taket byggs en gemensam terrass.

Byggnaden uppförs i ett modernt formspråk. Utformningen är inte detaljstuderad men enligt förslaget får byggnaden ljusa fasader med höga fönsterpartier, utmed västra fasaden uppförs balkonger. Byggnaden får inget traditionellt tak, i stället används takytan som lägenhetsyta och takterrass.

Hela gårdsytan omgestaltas och tre befintliga träd försvinner. En gemensam uteplats skapas i nordöstra hörnet och en mindre uteplats samt lekyta utmed västra tomtgränsen. Cykelparkering byggs också vid västra tomtgränsen samt i sydöstra hörnet. För att kompensera för den grönska som försvinner med träden föreslås klätterväxter på fasaden. Nya träd- och buskplanteringar tillkommer också.

Konsekvensbeskrivning

Placering

Placeringen av gårdshuset följer kvarterets mönster och blir en förlängning av gårdshusen i nr 20 och 21. Det är samma placering som det ursprungliga förslaget från 1889 men kortare, det upptar inte hela tomtbredden utan lämnar mer gårdsyta fri.

Höjd

Föreslagen hushöjd är anpassad till de befintliga gatuhusen och inte till de befintliga lägre gårdshusen som det ansluter till. Husets högsta höjd ligger något under gatuhusets nivå. Nivån där gatuhuset trappas av och övergår till taklägenheten ligger också något lägre än gatuhusets takfot.

Utformning

Gårdshusets fasader är ännu inte färdigstuderade, endast en fasad är presenterad. I förslaget syns ett modernt och nutida bostadshus utan traditionellt tak. Byggnadens västra fasad är den mest framhävda med balkonger med glaspardier bakom. Takytan används som bostadsyta och terrass och avslutas med en hisstopp. Som fasadmateriäl har puts diskuterats och för att kompensera för de träd som försvinner föreslås klätterväxter.

Färgsättning

Färgsättningen är ännu inte fastställd men i förslaget har fasaderna en ljusgrå kulör och mörka fönsterbågar.

Sammanvägd konsekvensbeskrivning

Vår bedömning är att ett gårdshus med föreslagen placering är möjlig då det följer stenstadens och kvarterets struktur och mönster.

Däremot bör gårdshusets byggnadshöjd sänkas och anpassas efter de befintliga gårdshusen. Byggnadshöjden avviker markant jämfört med kringliggande gårdshus.

I utformningen av gårdshusets fasader och färgsättning bör gårdsrummets nedtonade och enkla karaktär beaktas. En ny byggnad kommer att få en framträdande placering i gårdsrummet och bör därför hålla en hög arkitektonisk kvalitet avseende utformning och material. Vår rekommendation är att ge fasaden en ljus och varm kulör som överensstämmer med övriga gårdsfasader, alternativt en mörkare tegelröd kulör. Att arbeta med klätterväxter eller andra gröna inslag ställer vi oss positiva till.

Med iakttagande av ovanstående förbehåll och rekommendationer bedöms förslaget inte utgöra någon förvanskning av fastighetens eller gårdsrummets kulturhistoriska värden.

Detta är en bedömning av Stockholms Byggnadsantikvarier AB. Beslut i ärendet fattas av Byggnadsnämnden.

Eva-Lotta Erlingsson

Eva-Lotta Erlingsson/Certifierad sakkunnig avseende kulturvärden